

ho Němce a Emy Štěpařové s názvem „Budte rádi, že máte chytré ženy, aneb romská žena v zrcadle vyprávění“. Stať pojednává o tématu, kterému se zatím v sociálních vědách v Česku nikdo širěji nevěnoval. To obnáší nejen ztížené podmínky pro zpracování tématu, ale i velkou odpovědnost. Má-li se tento text stát jedním z mála dostupných, ne-li jediným dostupným, na toto téma v češtině, pak se domnívám, že by takto zpracovaný text snad raději do sborníku vůbec zařazen být neměl. Je patrné, že pro autora a autorky je gender novým konceptem, se kterým se ještě zcela odborně nevyrovnali. V úvodu n-systematicky vyjmenovávají některé momenty ženské emancipace a není zcela zřejmé, jak se tyto vztahují k situaci romských žen. Jejich stať vychází z výzkumu, v rámci kterého byly uskutečněny moderované skupinové rozhovory, jejichž cílem bylo získat autentická vyprávění žen. Ženy ve *focus group* byly účastnicemi vzdělávacího kurzu pro romské pedagogické asistentky, což nutně znamená, že jde o velmi specifickou skupinu romských žen, což autorský tým nereflektuje. Je také otázkou, nakolik je rozhovor v prostředí školy a moderovaný osobami, které zároveň vystupují v rolích pedagogů, možno považovat za skutečně autentické vyprávění. Text je psán značně generalizujícím způsobem. Tvrdí se v něm např., že mnohé romské ženy „studují na středních a vysokých školách a pracují jako aktivistky v nejrůznějších institucích a organizacích“ (s. 284). Pokud jde o populaci žen, které se zapojily do vzdělávacích kurzů, věřím, že slovo *mnohé* je na místě, pokud má ale jít o charakteristiku všech romských žen, obávám se, že jde spíše o vroucné přání.

Přes tyto výtky mohou přečtení sborníku vřele doporučit nejen všem, kdo se zajímají o ženský aktivismus a genderová studia, ale i těm, kdo se zabývají sociálními hnutími či politickým vývojem postkomunistických společností. Domnívám se, že sborník je nesmírně cennou publikací, která najde své čtenářky a čtenáře i mimo vědecké kruhy a díky své vysoké informativní hodnotě skvěle splní

i svůj angažovaný cíl, tj. přispět ke změnám v genderových vztazích a poskytovat kritické, informační a znalostní nástroje pro ty, kteří/ré by na takové změně mohli/y dále pracovat.

Lucie Jarkovská

Poznámky:

¹ Tento text vznikl s podporou Grantové agentury České republiky v rámci výzkumného projektu „Volba vzdělání a anticipace šancí na pracovním trhu z genderové perspektivy“ (GA 403/06/0067).

Petr Skalník (ed.): Dolní Roveň: poločas výzkumu. Dolní Roveň Research at half-time. Sborník vědeckých prací Univerzity Pardubice

Pardubice, Fakulta humanitních studií Univerzity Pardubice 2004, Supplement 8 (2003), 272 s.

Petr Skalník (ed.): Sociální antropologie obce Dolní Roveň. Sborník vědeckých prací Univerzity Pardubice

Pardubice, Fakulta humanitních studií Univerzity Pardubice 2005, Supplement 13 (2004), 287 s.

Oba recenzované sborníky představují svým způsobem nejen výstupní zprávu o řešení grantového úkolu podporovaného finančně Grantovou agenturou České republiky, ale podávají poměrně podrobnou a vyčerpávající informaci o základní vědeckovýzkumné aktivitě Katedry sociálních věd, jež vznikla na dnešní Filozofické fakultě Univerzity Pardubice v roce 2001. Určujícím cílem celého projektu bylo podle slov jednoho z hlavních řešitelů Petra Skalníka „na jedné straně přispět k lepšímu poznání regionu, ve kterém katedra, fakulta a univerzita působí, na straně druhé, a v podstatě především, k poznání současných společenských změn na českém venkově“ (*Dolní Roveň – poločas výzkumu*, s. 7). Dalším velice důležitým momentem, jehož význam podtrhuje především druhá publikace, o níž bude řeč později, je skutečnost, že pardubičtí studenti, budoucí antro-

pologové, dostali jedinečnou možnost participovat na širokospektrálním terénním výzkumu. A dlužno dodat, že mnozí se této příležitosti chopili se zaujetím a plným nasazením.

Konstatování Zdeňka Uherka, že „(r)ozsáhlé dlouhodobé kolektivní výzkumy české vesnice jsou v současné době vzácností. Autoritativních textů, obzvláště k současnosti vesnice, je žalostně málo“ (v úvodu recenze sborníku *Dolní Roveň – poločas výzkumu... Český lid*, 2005 92 (3): s. 335–336), nelze zpochybnit a koneckonců na tuto skutečnost upozorňuje sám editor prvního recenzovaného sborníku (s. 7). O to více vyniká význam této práce, na níž výrazným podílem participovali především tři řešitelé grantového projektu Petr Skalník, Bohuslav Šalanda a Jiří Šubrt. Petr Skalník je autorem dvou zásadních textů Úvodu a stati *Opakovaný výzkum Dolní Rovně: antropologické a sociologické studium českého venkova počátku třetího tisíciletí*. S erudicí jemu vlastní seznamuje Skalník se základními směry vývoje bádání, dosaženým stupněm poznání a to vše zasazuje do nejširších souvislostí.

Podstatný je také jeho přehled zahraničních konferencí a kongresů, na nichž řešitelé výzkumného úkolu referovali o dílčích výsledcích svých prací, ať již to bylo v Kodani, ve Florencii, v Nimes aj. (Skalník) a v Nečtinách, v Banské Bystrici (Šalanda).

Výzkumu v Dolní Rovni se však zúčastnili i další pracovníci pardubické univerzity. Například Petr Kokaisl se zabýval problematikou zemědělské transformace, David Festa a Tomáš Burda sociální a politickou geografii Dolní Rovně. Eva Kaplanová nabídla geografickou analýzu mikroregionu Dolnorovněnska, Hana Novotná se věnovala *podílu globální kultury na kultuře lokálního společenství*, Martina Bromová nastínila v hlavních obrysech *pověst Rovně mezi obyvateli okolních obcí* a konečně Lenka Marková se ve své stati vrátila zpět k *Dolní Rovni na počátku socialismu*.

Opomenout rovněž nelze zahraniční účastníky výzkumu Dawn Hammond, doktorandku University of California, a pracovní-

ka *Fieldova muzea přírodních dějin* v Chicagu (Field Museum of Natural History), Chapurukhu Kusimbu.

Příspěvek americké badatelky Dawn Hammond *Dolní Roveň očima americké antropoložky* ve mně vyvolal, mírně řečeno, jisté rozpaky. Po mém soudu se bohužel v žádném případě nejedná o seriózní výzkumný text, ale snůšku subjektivních pocitů, která by se snad nejlépe hodila do některého magazínu typu Koktejlů. Navíc srovnání české a mexické vesnice považují za poněkud absurdní. Po opakovaných výzkumech na mexickém venkově si dovoluji tvrdit, že je zde srovnáváno nesrovnatelné, jelikož se přehlíží diametrálně odlišné kulturní modely vyrůstající z velmi rozdílných tradic. V tomto případě nemohu souhlasit ani s vyjádřením již citovaného Zdeňka Uherka: „Dolní Roveň je zde srovnávána zejména s mexickou vesnicí a pro obyvatele Dolní Rovně je ke cti, že ve většině použitých hledisek nad mexickou vesnicí vítězí.“ (*Český lid*, 2005 92 (3), s. 336) Obávám se, že z uvedených důvodů prostě nemůže *vítězit* ani Dolní Roveň, ani jakákoliv mexická vesnice.

Celkově však lze vznik recenzovaného sborníku jen a jen přivítat. Přináší celou řadu podnětných informací, jež mají velkou šanci stát se solidním východiskem dalšího bádání. Neměla a ani nemohla – vzhledem k povaze práce – vzniknout shrnující monografie, ale zrodil se soubor povětšinou solidních výzkumných zpráv, spíše popisný, jak už vyplývá z jeho povahy, ale právě v tom tkívá jeho hlavní přínos. Hlubší analýza získaných dat, detailní komparace, to jsou úkoly, jež čekají autory tohoto nesporně zajímavého projektu v budoucnu.

Skutečnost, že i vysokoškolská studenta etnologie a antropologie procházejí nejen procesem výukovým, ale seznamují se postupně i s prací badatelskou a také její prezentací (formou bakalářských a diplomových prací), je vcelku velmi dobře známa. Méně už se ví o tom, že někteří z nich zpracovávají témata v úzké součinnosti s muzejními a jinými pracovišti, a diplomová práce

tohoto druhu pak nabývá dvojího významu – jednak se stává první odbornou monografií – jakýmsi *prubířským kamenem* – charakterizujícím badatelské úsilí dotyčného budoucího etnologa či antropologa, a současně zpracováním některé části fondu či konkrétní pozůstalosti např. Náprstkova muzea slouží i velmi praktickým badatelským účelům dotyčné instituce. Namátkově vybráno to platí například o záslužných diplomových pracích studentů ÚE FF UK v Praze (viz Miloš Tomandl. *Bibliografie diplomových prací*. Praha: ÚE FF UK 2004). Navíc dostávají někteří studenti v průběhu svých studií nebo v jejich závěru možnost publikace výsledků svého prvního usilování na poli výzkumném. Jsou jim nejen otevřeny dveře akademického etnologického časopisu *Český lid*, popřípadě pražské univerzitní ročenky *Studia Ethnologica*, ale někdy jejich diplomové práce mohou dospět až do stadia knižního vydání.

Vskutku ojedinělým způsobem do tohoto procesu vstoupili antropologové z Filozofické fakulty v Pardubicích. Na základě výsledků již zmiňovaného výzkumného projektu *Dolní Roveň: sociální antropologie a sociologie obce na prahu třetího tisíciletí* byl představen počin vskutku ojedinělý. Editor sborníku *Sociální antropologie obce Dolní Roveň*, již několikrát zmiňovaný neúnavný badatel a organizátor Petr Skalník, totiž sáhl k postupu neobvyklému, v každém případě však ocenění si zasluhujícímu a svým způsobem novátorskému. Shromáždil k publikaci šest bakalářských prací vycházejících zásadně z terénního výzkumu studentů realizovaného v uváděné lokalitě.

Význam tohoto vskutku průkopnického díla je naprosto nepochybnitelný a Skalník jej v *Předmluvě editora* charakterizuje jasně a výstižně:

„Předkládaná publikace není zcela běžná. Jde totiž o uveřejnění bakalářských prací. Běžně jsou bakalářské práce považovány za začátečnické, ba přímo nezralé, jistě nevhodné k publikaci. Projekt ‚Dolní Roveň: sociální antropologie a sociologie české obce na počátku třetího tisíciletí‘, ukazuje, že když

studenti, v tomto případě sociální antropologie, mají možnost autentického výzkumu takřkajíc ‚naostro‘, jsou schopni významných výkonů. Skupina zde uveřejňovaných prací je jakousi výkladní skříň pardubické sociální antropologie po prvních třech letech.“ (s. 7)

A dodejme hned, že *výkladní skříň* vskutku reprezentativní. Soubor studií je vystaven v logickém sledu hned z několika hledisek – historického, antropologického a sociálního. Poskytuje poměrně ucelený, byť mozaikovitý (jiný ovšem ani není možný) obraz *sociální antropologie a sociologie české obce na počátku třetího tisíciletí*. A to od pokusu zachytit vliv událostí 2. světové války na současné povědomí lidí (Daniel Hošek), přes otázku politicko-antropologickou (Kristýna Řečková) a studium interpersonálních vztahů a národní identity (Zdeněk Chudoba a Lukáš Bělský) až po dvě komparativní práce, a to o volnočasových aktivitách obyvatel v minulosti a současnosti (Markéta Vaňková) a minulosti a současnosti bydlení na české vesnici, kdy Dolní Roveň je modelovým příkladem (Klára Fléglová).

Tento první krok mladých pardubických badatelů (jenž budou mnozí jistě považovat za *začátečnický*, ale já osobně bych raději volil výraz *počáteční*), bude jistě hodnocen s větší či menší mírou kritičnosti. A to je důležité a podstatné. Po mém soudu to velmi přesně opět vystihl editor celého svazku (a že v tomto případě byla práce ediční nejen záslužná, ale i velmi náročná, nelze ani v nejmenším pochybovat) v závěru svého úvodního slova: „kvalita podle různých kritérií a z různých zorných úhlů. Často nelitostně. Občas i nespravedlivě. Ale čas dá za pravdu těm, kdo dobře pracovali jak v terénu, tak na sobě.“ (s. 9) Domnívám se, že více už není potřeba dodávat.

Oldřich Kašpar